

Péntekné Simon Nikolett – Ónadi Olivér –
Szujó Flórián Zoltán

*Kikre mondhatjuk, hogy
„woke-isták”? – A „woke-ság”
szociodemográfiai jellemzői*

Bevezetés: az ideológiák jelentősége

Az ideológiák mint világnézeti elvek (értelmevilágok vagy rendképzetek) eltérő válaszokat adnak a társadalmi problémákra és a kor nagy kihívásaira. A társadalmi problémákra adott reflexiók mentén az ideológiák sok esetben programot is adnak arról, hogyan kellene a fennálló rendszert átalakítani a saját nézeteik szerint. Az egyes ideológiák között az egyenlőség – legyen az jogi, gazdasági vagy politikai – kérdéséhez való hozzáállás is sarkalatos pont, kérdései egyre hangsúlyosabban vannak jelen a közéleti diskurzusokban. Ilyen, az egyenlőséget zászlajára tűző „új” ideológiának számít a woke, mely egyúttal vizsgálatunk tárgyát is képezi.

Az elmúlt években az úgynevezett woke-kultúrának és az ahhoz köthető mozgalmaknak – mint például a Black Lives Matter (BLM) vagy a MeToo – a megjelenése és terjedése Észak-Amerikában és Európában is nagy hatással volt a politikai diskurzusra. Ennek eredményeként olyan témák, mint az etnikai, a szexuális kisebbségek helyzete és az ehhez köthető identitások egyre inkább a figyelem és a viták középpontjába kerültek Magyarországon is. Tanulmányunkban bemutatjuk a woke-eszme-rendszer építőelemeit, továbbá azokat a dimenziókat, melyek meglátásunk szerint az ideológia alapvető részét képezik (mint például a rasszizmus, a nemi egyenlőtlenségek, a társadalmi csoportok diszkriminációjának kritikája és elutasítása), továbbá az ehhez kapcsolódó politikai aktivizmust, ennek hazai relevanciáját, ezenfelül kitérünk a jelenség kritikai megközelítéseire is.

A téma szakirodalmi feldolgozása mellett kutatásunk fő részét egy nagymintás kérdőíves kutatás adatainak empirikus elemzése adja, melyben a magyar lakosság körében vizsgáljuk meg a woke fogalmával keretezhető nézetek ismertségét és elterjedtségét szociodemográfiai jellemzők (nem, életkor, lakóhely, iskolai végzettség, szubjektív jövedelmi helyzet) és értékorientáltság (politikai beállítottság, pártpreferencia, vallásosság) mentén. Célunk, hogy felderítő kutatásunk révén bemutassuk, hazánkban mely társadalmi csoportok körében jellemzőbb a woke-tudat, illetve annak különböző dimenziói.

A woke jelentése, valamint a woke-ság értelmezése

A woke-ideológia és az ahhoz tartozó mozgalom a társadalomban tapasztalható igazságtalanságokra, kiváltképp a rasszizmusra, illetve a „faji” igazságosságra hívja fel a figyelmet.¹ Ez az úgynevezett „ébrenlét” a kulturális és társadalmi értelemben vett tudatosságra és/vagy tájékozottságra utal.² A szótár meghatározása szerint a woke mint fogalom azt jelenti, hogy odafigyelni a faji vagy társadalmi megkülönböztetésre és igazságtalanságra. Gondolati rendszerként a woke-izmus arra utal, hogy politikailag vagy kulturálisan tudatosak és tájékozottak vagyunk, különösen a marginalizált közösségekkel kapcsolatos kérdésekben.³ Összességében a woke-izmus egy átfogó fogalom, amely szinte minden társadalomban alkalmazható, ahol azonosítani lehet valamiféle elnyomást, és az ideológia által szükségszerűen fel kell hívni a többségi társadalom figyelmét az országban tapasztalható egyenlőtlenségekre.

A woke-kultúra születése szorosan kapcsolódik a feketék rasszizmus elleni küzdelméhez.⁴ Az eredettörténetét szemügyre véve az Egyesült Államokban élő fekete közösségekben alakult ki. A woke-ság egyfajta válaszreakció a rasszizmusra és a faji megkülönböztetettségre. Az általános elv szerint a *stay woke* („maradj ébren”) kifejezés tudatformáló jelentőségű, arra ösztönzi az Egyesült Államokban élő fekete lakosságot, hogy mindig szem előtt kell tartaniuk a társadalomban tapasztalható egyenlőtlenségeket. Azo-

¹ A woke elnevezést a magyar nyelvben leginkább „felébredtnek”, „ébrenlétnek” vagy „felébredésnek” célszerű fordítani. A könnyebb fogalmazás végett ebben az írásban az angol megfelelőt használjuk.

² Shennan 2022.

³ Rhodes 2022.

⁴ Cammaerts 2022.

kat az embereket tekintik „felébredtnek” (*woke*), akik ebből a szempontból a tudatossági spektrum magasabb szintjein helyezkednek el.⁵ Ugyancsak a woke identitás alapjául szolgál a legjelentősebb fekete aktivista mozgalom, a Black Lives Matter. A BLM egy nemzetközi társadalmi mozgalom, amit az Egyesült Államokban alapítottak 2013-ban, a rasszizmus elleni küzdelem, illetve a feketék ellen elkövetett erőszak, és ezen belül is különösen a velük szembeni rendőri brutalitás ellen. A mozgalom neve azt az igényt fejezi ki, hogy a társadalom a fehérekével azonosan értékelje a feketék életét és emberi mivoltát.⁶ „A Black Lives Matter Global Network Foundation, Inc. egy globális szervezet az Egyesült Államokban, az Egyesült Királyságban és Kanadában, amelynek küldetése a fehér felsőbbrendűség felszámolása és a helyi erő kiépítése annak érdekében, hogy megakadályozzák az állam és az önbíráskodók által a fekete közösségek ellen elkövetett erőszakot.”⁷

A mozgalom a legnagyobb figyelmet 2020-ban kapta, mikor George Floyd, fekete amerikai lakos a rendőri őrizetbe vétel közben vesztette életét.⁸ Az erről készült és napvilágot látott felvétel az Egyesült Államokban heves reakciót és tiltakozóhullámot váltott ki. Ez az esemény a BLM mozgalmat ismét életre keltette. Azonban az igazságszolgáltatás megváltoztatására irányuló mozgalom több területre is begyűrűzött, az afroamerikai közösségekben a mozgalom céljai szempontjából pozitív változásokat indított el, ezáltal ismét öntudatra ébredtek, igyekeznek életük irányítását a saját kezükbe venni, ezzel párhuzamosan pedig tömegesen kezdték el tanulmányozni a rendszerszintű rasszizmust és az egyenlőtlenségeket, ez pedig a többségi társadalomban is kérdéseket vetett fel.⁹

A woke-ideológia alkotóelemei

A woke szó fejlődése folyamatos. A kifejezés gyökerei a feketékkel szembeni rendszerszintű rasszizmushoz vezethetők vissza, azonban idővel használatossá vált az amerikai társadalomban fennálló egyéb (például

⁵ Edmondson–Edmondson–Perry 2019.

⁶ Tikkanen–Duignan–Rodriguez 2022.

⁷ A Black Lives Matter hivatalos oldalán talált információk alapján, saját fordítás: <https://blacklivesmatter.com/about/>

⁸ Hill et al. 2020.

⁹ Az Index oldalán megjelent információk alapján: <https://index.hu/kulfold/2021/05/25/egyevvel-george-floyd-halala-utan-a-rendorsegi-reform-meg-varat-magara/>

társadalmi, politikai és gazdasági) rendszerszintű egyenlőtlenségekről való tudás kommunikálására, illetve az azzal szembeni ellenállás kifejezésére is.¹⁰ Ezáltal a mai értelemben vett woke-mozgalom már nem pusztán a feketék érdekérvényesítését helyezi előtérbe, hanem tágabb értelemben a társadalmilag hátrányos helyzetben lévő csoportok érdekeit is képviseli,¹¹ túlmutatva az eredeti célján, így idetartoznak más etnikai, nemi és szexuális kisebbségek is, akik szintén valamilyen formában társadalmi igazságtalanság (vélt vagy valós) áldozatai.¹²

A woke-mozgalom mellett kiállók számára a rasszizmus kérdése folyamatosan napirenden szerepel, különböző formái jelennek meg és határozhatók el. A látens (más néven rejtett) rasszizmus a manifeszt, tehát a nyílt rasszizmus ellentéte. Ez a faji megkülönböztetésnek egy olyan változata, amit kevésbé könnyű észrevenni, hiszen nem manifeszt formában jelenik meg, a sértő és a sértett emberek között nincsen direkt nézeteltérés. A látens vagy rejtett rasszizmusra lehet példa a hallgatólagos üvegplafon egy munkahelyen vagy az esetleges diszkrimináció egy munkaerő-felvétel során.¹³ A strukturális rasszizmushoz viszont már egy tágabb, rendszerszintű diszkrimináció párosul. A strukturális rasszizmus olyan kulturális és intézményi gyakorlatokat normalizál, amelyek leginkább a fehér bőrűeknek kedveznek, ebből kifolyólag negatív hatást gyakorol a színes bőrűek életére, jólétére. Az ilyen jellegű rasszizmus egyaránt megjelenik társadalmi, oktatási, gazdasági és politikai rendszerek színterein.¹⁴

A woke-kultúra a szexuális kisebbségek társadalmi helyzetére is ráirányítja a figyelmet. Az ezen társadalmi csoport jogait és érdekérvényesítését képviselő LMBTQ közösséghez köthető kérdéseket manapság már gyakran a woke gyűjtőhalmazán belül helyezik el.¹⁵ Ugyancsak idesorolható – a nők ellen elkövetett szexuális bántalmazás és erőszak problémáját reflektorfénybe helyező – MeToo-mozgalom, amely a BLM-hez hasonlóan szintén a fennálló hatalmi struktúrák megváltoztatására törekszik. A mozgalom lényege azoknak a nemi normáknak és szerepeknek a megkérdőjelezése, amelyek a szexuális zaklatásban szerepet játszanak.¹⁶

¹⁰ Zavattaro–Bearfield 2022.

¹¹ Smith 2021.

¹² Cammaerts 2022.

¹³ Preston 2021.

¹⁴ Lander 2021.

¹⁵ Luk 2021.

¹⁶ Leung–Williams 2019.

A woke-ideológia kritikája: politikai és értékrendbeli véleménykülönbségek

A mozgalom megítélése igen megosztó, és sok ideológiai, valamint politikai kritika is megfogalmazódott vele szemben. A woke eszméjéhez a különböző eszmerendszerekben gondolkodók eltérő módon viszonyulnak. A woke-kultúra a baloldali (progresszív) liberálisok értékrendjéhez áll közel, míg a konzervatív jobboldaliak inkább elhatárolódnak a mozgalomtól és ellenzik annak „ideológiáját”.

Ez abban is megmutatkozik, hogy a jobboldali konzervatív értékrendet képviselők a woke-ot mint jelzőt szarkasztikus, olykor pejoratív értelemben használják.¹⁷ Ed Kilgore demokrata politikai elemző a következőképpen fogalmazta meg a konzervatív nézetekről alkotott gondolatait: „a konzervatívok körében a wokeness a kisebbségek és a nők nevében folytatott szélsőséges identitáspolitika mindent átható ideológiája, amely elnyomja a hagyományos kulturális nézeteket”.¹⁸ Egyes jobboldali vélemények szerint a woke egy neomarxista jelenség, melynek követői úgy vélik, a világon elnyomó hatalmi viszonyok uralkodnak. Ebből a perspektívából a woke nem más, mint egy olyan baloldali mozgalom, amely lényegében egyenlőtlen hatalmi viszonyokat és ehhez tartozó elnyomott társadalmi csoportokat azonosít.¹⁹

Továbbá az egyik legjelentősebb kritika a woke-kal szemben a *cancel culture* (az „eltörlés kultúrája”) vonatkozásában jelenik meg. Ez a társadalomban tapasztalható olyan viselkedésmód, amely során egy (vagy több) személyt azért nem támogatnak tovább, mert olyat mondott vagy cselekedett, ami bizonyos emberek számára sértő.²⁰ A közösségi platformokon publikált, politikailag inkorrektnek tekinthető megnyilvánulások miatt válhatnak egyes személyek (javarészt ismert emberek) az eltörlés kultúrájának áldozatává. Ebből kifolyólag az eltörlés kultúráját a nyilvános megszegés egy formájaként is lehet értékelni, amely főként az online térben zajlik.²¹ Az LMBTQ közösség térnyerése is igen megosztónak

¹⁷ Romano 2020.

¹⁸ A France24 oldalán talált információk alapján: <https://www.france24.com/en/live-news/20220301-how-us-wokeness-became-a-right-wing-cudgel-around-the-world>

¹⁹ A Szilvay Gergely íróval készített interjúban elhangzottak alapján: <https://magyarnemzet.hu/lugas-rovat/2022/02/bozotharc>

²⁰ A Cambridge Dictionary hivatalos oldalán megjelent információk alapján: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cancel-culture>

²¹ Velasco 2020.

mondható, mivel a nemi identitás kérdésköre már számos viharos vita témáját képezte. A woke-ságot ebből a szempontból temérdek kritika érte, mivel bizonyos közéleti események kapcsán sokan szélsőségesnek tartják nézeteit.²²

A woke-kal szemben így kialakult egy anti-woke-nak nevezett kultúra is, amely számára a woke – és az annak veszélyeire való hivatkozás – szimbolikus jelentőséggel bír, politikai hívókártyává vált. Így a woke a konzervatívabb (társadalmi változást ellenző) és a progresszívabb (társadalmi változásra törekvő) emberek között zajló kultúrharc²³ során fegyverként szolgál a különböző progresszív törekvésekkel szemben. Ez a jelenség tetten érhető abban, hogy a kifejezés a hozzá köthető képekkel (mint például a kritikai fajelmélet) e kultúrharc színterének egyik fontos szimbólumává is vált,²⁴ amely az általunk vizsgált országok közül az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban a leginkább kiélezett.

Tanulmányunkban ez idáig a woke-ideológia kialakulásáról és társadalmi beágyazottságáról értekeztünk, azonban elengedhetetlen megemlíteni azt is, hogy az egyes politikai narratívák szintjén hogyan jelenik meg a woke-jelenség. Az Egyesült Államokban és Nyugat-Európában is meghatározó politikusok szólaltak fel a woke-kal szemben. Az amerikai Republikánus Párt egyes tagjai vagy képviselői már többször kifejtették a véleményüket a témáról. A volt amerikai elnök, Donald Trump gyakran kiállt a mozgalom ellen, éles véleményének többször hangot adott a médiában. Meglátása szerint „a radikális baloldal megpróbálja az amerikai demokráciát felváltani a woke-os zsarnoksággal”.²⁵ Az amerikai politikai berendezkedés e téren 2021-ben 180 fokos fordulatot vett, hiszen a demokrata jelölt, Joe Biden váltotta őt az elnöki székben. A volt elnök szerint a „Biden-kormányzat woke-kal rombolja az országot”.²⁶ Nagy-Britanniában tavaly a Konzervatív Párt társelnöke, Oliver Dowden határozottan ellenezte a woke-hoz kapcsolható eltörlés kultúráját, mondván, az „az egyének megfélemlítését és zaklatását” szolgálja. Frank Luntz jobboldali amerikai közvélemény-kutató szintén a woke-kultúrának a brit politikába

²² Luk 2021.

²³ A Cambridge Dictionary hivatalos oldalán megjelent információk alapján: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/culture-war>

²⁴ Zavattaro 2022.

²⁵ A CPAC (Conservative Political Action Conference) konzervatív konferencián elhangzott beszéd alapján: <https://www.france24.com/en/live-news/20220301-how-us-wokeness-became-a-right-wing-cudgel-around-the-world>

²⁶ Smith–Kapur 2021.

történő beáramlását bírálja.²⁷ Emmanuel Macron francia államfő is kritikusan viszonyul a jelenséghez. Saját elmondása szerint ez a szélsőbaloldali ideológia megsemmisíti a nemzeti egységet, illetve Franciaország intellektuális és kulturális öröksége ellen irányul.²⁸ Azonban Macron kormányátalakítása – az elnök woke-kal szembeni kritikus attitűdjére tekintettel – meglepő fordulatot hozott. A francia államfő a közelmúltban új oktatási minisztert nevezett ki, mégpedig Pap Ndiaye személyében, aki közismerten a woke-kultúra támogatója és a pozitív diszkrimináció híve. Egyes vélemények szerint Ndiaye kinevezése veszélybe sodorhatja a francia univerzalizmust és a republikanizmust.²⁹

Woke a köztudatban: a jelenség ismertsége és megítélése

A külföldi sajtóban egyre sűrűbben foglalkoznak a woke-kultúrával, ebből kifolyólag egyre gyakrabban említik a témával kapcsolatos kulcsszavakat. Az Egyesült Királyságban a cancel culture kifejezést először 2018-ban, mindössze hat alkalommal említették meg a sajtóban. Ez a szám viszont jócskán eltörpül a 2021-ben tapasztaltakhoz képest, hiszen ebben az évben már 3670 cikkben szerepelt a kifejezés. A vizsgált fogalmat említő hírcikkek száma a brit újságokban 2019 és 2021 között 178-ról 1470-re nőtt.³⁰ Az is megfigyelhető, hogy a közvélemény számára is egyre inkább ismertté válnak a woke-kultúrához kapcsolható kifejezések. Eszerint az elmúlt két évben vált leginkább ismertté a woke és a cancel culture fogalma. 2020-hoz képest mindkét kifejezés ismertsége általában véve nőtt a brit lakosság körében. Legnagyobb mértékben az 55 éves vagy annál idősebb emberek körében figyelhető meg pozitív előjelű kiugrás. Érdekes tény, hogy a fiatalok esetében csak néhány százalékos eltérést tapasztaltak. A woke fogalmát a kezdeti vélekedéshez képest egyre inkább sértő, pejoratív jelzőként aposztrofálják a britek. A magukat konzervatív szavazóknak vallók és a legidősebbek egyre inkább úgy gondolják, hogy a woke sértő jelző. Két évvel ezelőtt a konzervatívok 33 százaléka, 2022-ben pedig

²⁷ Mason–Elgot–Allegretti 2021.

²⁸ Tóth 2021.

²⁹ Caulcutt 2022.

³⁰ A londoni King's College Policy Institute és az Ipsos UK kutatásából származó eredmények alapján: <https://www.ipsos.com/en-uk/woke-cancel-culture-and-white-privilege-how-uk-culture-war-debate-evolving>

már több mint a fele (55 százaléka) vélekedett így. A legidősebb korosztálynál is hasonlóan magas arányok detektálhatók. A politikai oldalakat megvizsgálva elmondható az, hogy a woke és a cancel culture fogalmát a munkáspártiak nagyobb arányban ismerik (76 és 72 százalék) szemben a konzervatív szavazókkal (61 és 55 százalék). A brit lakosság több mint fele (54 százalék) egyetért azzal, hogy az Egyesült Királyságot megosztják az ún. kultúrharok.

Egy másik, szintén a brit lakosság attitűdjeit vizsgáló kutatás³¹ is a woke-hoz való viszonyulást mérte fel. A vizsgálatokból kiderül, hogy a britek több mint fele (59 százalék) nincsen tisztában a woke fogalmának jelentésével, illetve a megkérdezettek 30 százaléka sohasem hallott az említett fogalomról. Azon kitöltők, akik tudni vélik, mit jelent a woke, kevesebb mint egyharmada (29 százalék) tartja magát woke-nak. A konzervatív szavazók közel háromnegyede (74 százalék), aki ismeri a kifejezést, rossz dolognak tartja azt. A brit munkáspárti szavazók woke-ról alkotott véleménye a felmérés szerint igen megosztónak bizonyult: 42 százalékuk jónak tartja, míg 43 százalékuk semlegesén áll a woke-hoz, tehát se jónak, se rossznak nem véli azt. Mindemellett, a woke-párti britek nagyobb valószínűséggel fontolgatják a társadalmi csoportok egyenlőségének támogatását, egyebek között a Black Lives Matter mozgalmát is.

A woke-kérdés megítélése kapcsán az Egyesült Államokban is jelentős pártpolitikai megosztottság észlelhető. A CBS és a YouGov felmérésének eredménye azt mutatja, hogy a Black Lives Matter mozgalom ötleteivel javarészt a demokraták, a fiatalok és az afroamerikaiak értenek egyet.³² A BLM elképzeléseivel a demokraták 79, míg a republikánusok csupán 16 százaléka értett egyet.³³

A woke-ideológia Magyarországon

A magyar lakosság woke-hoz való általános viszonyulásáról jelenleg kevés információ érhető el. Nem találtunk a magyar lakosság woke-kal kapcsolatos attitűdjét vizsgáló tudományos kutatásokat. Ugyanakkor úgy

³¹ Smith 2021.

³² De Pinto 2021.

³³ Smith–Kapur 2021.

látjuk, hogy politikai szereplők, illetve jobb- és baloldali médiumok is egyre inkább foglalkoznak a kérdéskörrel. Magyarországon jelenleg jobboldali értékrendet képviselő kormányzás van, amely határozottan ellenzi a Nyugaton egyre népszerűbbé váló baloldali eszmeáramlatot. Orbán Viktor, Magyarország miniszterelnöke a 2021-es Demográfiai Csúcson megtartott beszédében a következőt jegyezte meg a woke-kultúráról: „Mi ismerjük a marxista gondolat természetét, negyven évig kellett együtt élnünk vele. Mi be vagyunk oltva a woke-vírus ellen. A történelmünk úgy véd bennünket a kulturális baloldaltól, ahogyan a vakcinák védnek a koronavírustól.”³⁴ A konzervatív jobboldal és annak sajtóorgánumai (lásd *Origo*, *Magyar Nemzet*, *Mandiner*) jellemzően élesen bírálják a vizsgálatunk tárgyát képező jelenséget.³⁵ Ezen oldal narratívája szerint Magyarországot megosztják a kultúrharok.³⁶

A legnépszerűbb baloldali sajtóorgánumok (lásd *Telex*, *Index*, *HVG*) is foglalkoztak már valamilyen formában a woke kérdéskörével. Végző soron elmondható, hogy bár a baloldali sajtóban több olyan cikk jelenik meg a woke-hoz kapcsolható témákról, amelyek kevésbé negatív stílusban íródtak, a baloldalon is felbukkannak olyan közéleti személyek, akik ellenzik a woke ideológiáját. Egyes vélemények szerint megtévesztésként funkcionál, mintsem tényleges problémákra hívna fel a figyelmet. Schiffer András egykori baloldali politikus meglátása szerint a woke nem más, mint „a globális kapitalizmus eszköze az elcsatornázásra, az eltérítésre”.³⁷ Ennek hagyományos értelemben már nincsen köze a kisebbségek érdekérvényesítéséhez, hanem sokkal inkább a globális profitmaximalizáció számít.³⁸ Szijártó Imre egy véleménycikk formájában bírálja a woke-ot a járványkezelés kapcsán. Kritikájában megfogalmazza, hogy a woke-baloldal nem lépett fel az autoriter folyamatok ellen (gondolunk itt az egyén szabadságának korlátozására különböző intézkedésekkel), amelyeket a járvány kapcsán vezettek be.³⁹

³⁴ Idézve Orbán Viktor 2021-ben megrendezett Budapesti Demográfiai Csúcson elhangzott beszédéből: <https://hirado.hu/belfold/cikk/2021/09/23/orban-mi-be-vagyunk-oltva-a-woke-virus-ellen#>

³⁵ Kiss 2021; Botond 2022; Füredi 2021.

³⁶ Békés 2022.

³⁷ Szerencsés D. 2022.

³⁸ Schiffer 2022.

³⁹ Szijártó 2022.

A kutatás célja, hipotézisek megfogalmazása

Tanulmányunk elsődleges célja, hogy megismerjük, mely társadalmi csoportok állnak közel a woke-ideológiához.⁴⁰ A brit és az amerikai felmérések alapján arra számítunk, hogy életkor szerint a fiatalok, politikai beállítódás alapján pedig a baloldaliak itthon is felülreprezentáltak a woke-isták között. A brit felmérés arra is rámutatott, hogy a woke fogalma alapvetően kevésbé számít ismertnek, azonban a fiatalok és a baloldaliak nagyobb hányada olvasott vagy hallott róla valamilyen mértékben. Figyelembe véve, hogy szakirodalmi áttekintésünk szerint az Egyesült Államok és Nagy-Britannia tekinthető a woke-ideológia kapcsán kiéleződött kultúrharc elsődleges színterének, arra számítunk, hogy Magyarországon a fogalom ismertsége alacsonyabb lesz. Ugyanakkor abban a tendenciában itthon sem számítunk eltérésre, hogy a fiatalok és a baloldaliak tájékozottabbak e téren. Elemzésünk elején megvizsgáljuk azt is, hogy különböző társadalmi csoportok egyes woke-hoz közeli témákat milyen mértékben tartanak napjaink legjelentősebb kihívásai között számon. Erre vonatkozó hipotézisünk szerint a fiatalok és a balliberális pártok szavazói nagyobb arányban vélekednek úgy, hogy ezek a témák napjaink legjelentősebb kihívásai közé sorolhatók, ugyanis esetükben a woke-beállítódás nagyobb aránya együtt járhat azzal is, hogy az egyes woke-témáknak is jelentősebb súlyt tulajdonítanak.

Az általunk feldolgozott szakirodalom és kutatások mentén a következő hipotéziseket fogalmaztuk meg:

- H1: A woke-isták felülreprezentáltak a fiatalok és a magukat balliberális értékrendűnek vallók között.
- H2: A fiatalabb korosztály nagyobb valószínűséggel ismeri a woke és a cancel culture kifejezést.
- H3: Magyarországon a megkérdezettek kevésbé ismerik a woke fogalmát.
- H4: A fiatalok és a balliberális pártokra szavazók nagyobb eséllyel értékelik a woke-témákat napjaink egyik legjelentősebb kihívásaként.

⁴⁰ Ezekre a csoportokra a továbbiakban a „woke-ista” megnevezést fogjuk használni.

A kvantitatív kutatás módszertana

Tanulmányunkat a Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány által 2021-ben végzett húszezer fős, a 18 év feletti magyar lakosságot reprezentáló kvantitatív felmérés adatait felhasználva írtuk. A kutatás adatfelvételi időszaka januártól márciusig tartott. A mintavételből fakadó torzulásokat súlyozással korrigáltuk a KSH 2016-os mikrocenzusa által felvett demográfiai adatoknak megfelelően. Így a minta nem, korcsoport, iskolai végzettség és településtípus szerint reprezentálja a teljes magyar lakosságot. Az elemzésünk struktúráját úgy építettük fel, hogy az egyes, jellemzően a woke-ideológiához köthető kérdéseket leíró jelleggel ismer-tjük, a magyar társadalom válaszai alapján. Ezt követően bemutatjuk, hogy mennyire ismert a woke kifejezés és más, woke-ideológiához köthető fogalmak a hazai közvélemény számára. Elemzésünk harmadik részében az egyes társadalmi csoportok egyenlőségével kapcsolatos attitűdöt vizsgáló változókból egy indikátort hoztunk létre, mely azt méri, hogy az általunk woke-célokként azonosított állításokban milyen intenzitású az egyetértés. Ennek érdekében a feltáró faktorelemzés egyik típusát, a főkomponens-elemzést választottuk. Ez a módszer olyan statisztikai eljárás, amely egy változószettet lineáris transzformáció segítségével alakít át egy új, az eredetinel kisebb számú változószetté. Ezáltal csökkenthetjük a változók számát minimális információveszteség mellett.⁴¹ Továbbá regresszióanalízis segítségével azt is megvizsgáltuk, hogy mely változók magyarázzák a woke-mozgalom céljaival történő egyetértést.

Tekintettel arra, hogy ez egy korábbi kutatás adatbázisa, korlátot jelentett számunkra, hogy milyen változókat használhatunk a woke-ság mérésére. E kutatásból azokat az állításokat vettük be a vizsgált változóink közé, melyek a korábbi kutatások szakirodalmi áttekintése alapján, valamint véleményünk szerint összefüggésbe hozhatók a woke-sággal.

Annak meghatározásakor, hogy a woke-ság szempontjából mely releváns változókat vonjuk be főkomponens-elemzésünkbe, elsődlegesen a YouGov brit közvélemény-kutató intézet *„Mit jelent a britek számára a woke?”*⁴² elemzésére építettünk. A kutatóintézet azt mérte fel, hogy melyek azok a nézetek, amelyeket a britek woke-ként határoznak meg. A vizsgált attitűdöket a válaszadók három kategóriába sorolhatták: (1) specifikusan woke-attitűd, (2) nem specifikusan woke-attitűd, de a

⁴¹ Székelyi–Barna 2008.

⁴² Smith 2021.

woke-istákra is jellemző lehet, (3) egyáltalán nem woke. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a nemek közötti egyenlőségnek, a szexuális kisebbségek egyenlőségének és a faji egyenlőségnek a támogatása, illetve a politikai korrektség fontossága egyaránt azon attitűdökhöz tartozik, amelyeket a britek lényegesen nagyobb arányban tekintenek specifikusan woke-attitűdnek, mint ahányan úgy vélekednek, hogy az egyáltalán nem woke. Ez alapján négy kérdéskört (nemek egyenlősége, etnikai és szexuális kisebbségek támogatása és politikai korrektség) szerepeltünk a kutatásban.

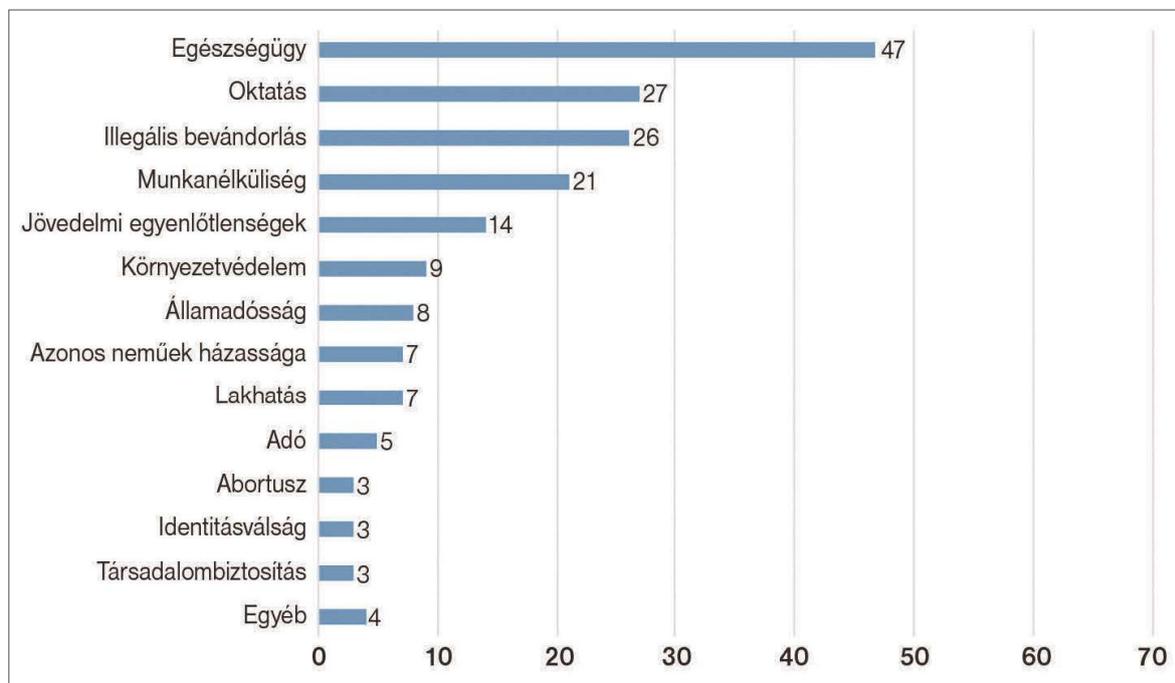
Továbbá egy módszertani tanulmány⁴³ alapján szintén bevontunk az elemzésünkbe egy csoportközi egyenlőtlenséggel kapcsolatos preferenciákat mérő állítást („Minden csoportnak egyenlő esélyt kell adni a sikerre”), szakirodalmi áttekintésünk szerint ugyanis az egyes társadalmi csoportok közötti egyenlőségre törekvés a woke-ság egyik alapvető építőkövének tekinthető.

A hazánkat érintő kihívások megítélése

A kvantitatív elemzésünk bevezetéseként megvizsgáltuk, hogy az országot érintő legfontosabb kihívások között mennyire vannak jelen válaszadóink szerint az általunk felsorolt tényezők. Összesen tizenhárom témát vetettünk fel, és ezek közül ötöt (abortusz, illegális bevándorlás, azonos neműek házassága, jövedelmi egyenlőtlenségek és identitásválság) határoztunk meg a woke szempontjából különösen fontos témaként, tekintettel arra, hogy ezek mind erősen kapcsolódnak a társadalmi csoportok közötti egyenlőség és hierarchia, illetve a kultúrharc vitatott kérdéseire. Feltételezésünk szerint ezek olyan fogalmak, melyek megítélése a társadalomban kettős: az anti-woke-isták vélhetően a vizsgált csoportok egyenlőségi és érdekérvényesítési törekvéseit élik meg fenyegető tényezőként, míg a woke-isták pont a csoportok elnyomásában láthatnak veszélyt. Ezenfelül a válaszlehetőségek között szerepelt a munkanélküliség, az oktatás, a környezetvédelem, a társadalombiztosítás, az egészségügy, az államadósság, a lakhatás és az adó kérdése is.

⁴³ Ho et al. 2015.

1. ábra: Az országot érintő legfontosabb kihívások a válaszadók szerint. Kérem, jelölje meg, hogy Ön szerint melyek az országot érintő legfontosabb kihívások. Legfeljebb két válasz jelölhető meg. (százalék, n = 20 013)⁴⁴

A felvetett témák közül válaszadóink legnagyobb arányban az egészségügyet (47 százalék) és az oktatást (27 százalék) tartják számon az országot érintő legjelentősebb kihívások között. Ezt követi az első woke-téma, az illegális bevándorlás (26 százalék). 10 százalék fölötti arányban említették továbbá a munkanélküliséget és a woke-témák közül a jövedelmi egyenlőtlenségeket (14 százalék). A többi woke-témát (hasonlóan a környezetvédelem, az államadósság, a lakhatás, az adó és a társadalombiztosítás témájához) a lakosság kevesebb mint egytizede sorolja az országot érintő legjelentősebb kihívások közé. Az azonos neműek házasságát a válaszadók 7 százaléka, az abortuszt és az identitásválságot pedig 3-3 százaléka említette.

Azt, hogy a woke-témákat mennyire tartják fontosnak a válaszadók, további vizsgálat alá vettük nem, iskolai végzettség, településtípus, korcsoport és pártpreferencia szerint is. A továbbiakban csak azokra a változókra térünk ki részletesebben, melyeknél említésre méltó különbséget találtunk az egyes csoportok között, és amelyek a khi-négyzet próba sze-

⁴⁴ A tanulmányban szereplő ábrák és táblázatok forrása: Századvég saját szerkesztés.

rint is szignifikánsak. Az eredmények alapján nem azonosítható minden felvetett téma esetében jellemző, egy irányba mutató tendencia abban a tekintetben, hogy mely társadalmi csoportok tartják számon a legnagyobb arányban a vizsgált témákat. Nemek szerint megállapítható, hogy a férfiak az illegális bevándorlás, illetve az identitásválság témáját nagyobb arányban tartják számon az országot érintő legfontosabb kihívások között, mint a nők. Ezzel szemben az abortusz és a jövedelmi egyenlőtlenségek kérdését a nők sorolják nagyobb arányban ide. Iskolai végzettség szerint megvizsgálva az látható, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségűek az abortusz, az illegális bevándorlás és az azonos neműek házasságának témájában képviseltetik magukat felülreprezentálva azok között, akik szerint ezek a témák az országot érintő legjelentősebb kihívások között vannak, míg a magasabb iskolai végzettségűekről az identitásválság kapcsán mondható el ez. Településtípusok szerint nézve az abortuszt, az azonos neműek házasságát és az illegális bevándorlást inkább a kisebb lakosságszámú településeken tartják számon az országot érintő legjelentősebb kihívások között; a jövedelmi egyenlőtlenségekről elmondható, hogy Budapesten a többi településtípushoz képest kicsit alacsonyabb azoknak az aránya, akik a legfontosabb kihívások között említik.

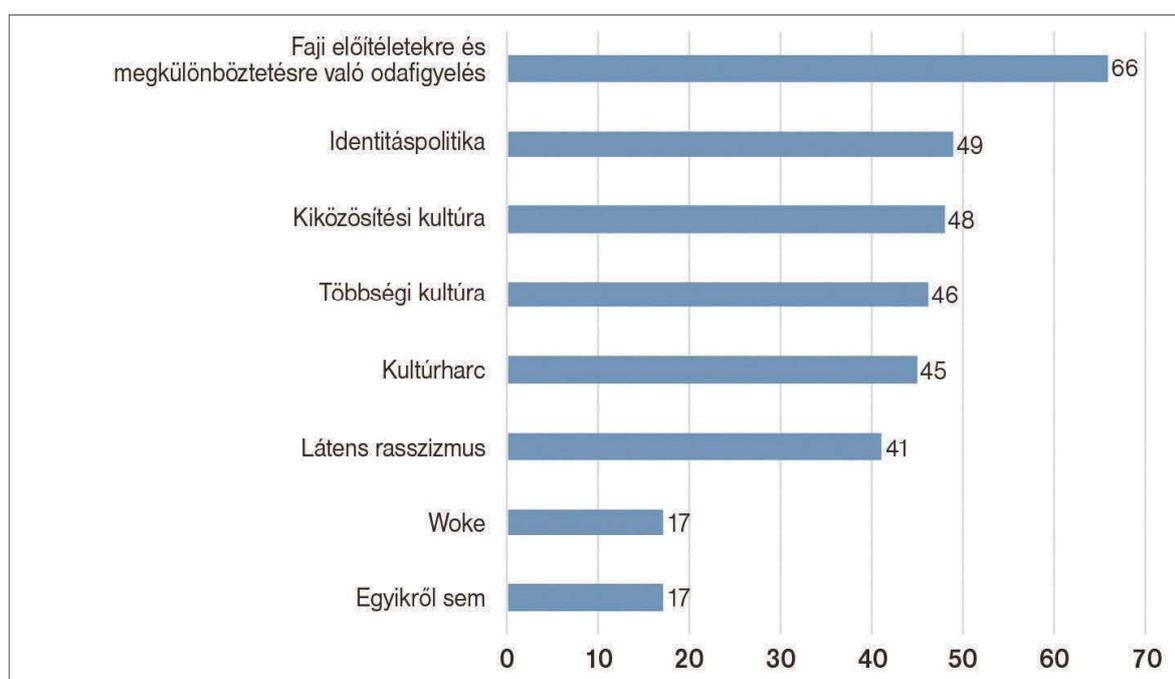
Korcsoportok szerint a fiatalok (30 év alattiak) az abortuszt, az idősebbek (50 és 59 év között, illetve különösen 60 év felett) az illegális bevándorlást és az azonos neműek házasságát, a 40 és 60 év közöttiek pedig az identitásválságot említik nagyobb arányban, mint a teljes populáció. A jövedelmi egyenlőtlenségeket igen hasonló arányban említik a különböző korcsoportokban, némileg a 30 és 39 év közöttiek emelkednek ki ebből a szempontból. Ez azt is mutatja, hogy nem igazolódott azon hipotézisünk, mely szerint a fiatalok tartanák fontosabbnak ezen témákat. Másik hipotézisünk arra vonatkozott, hogy a balliberális pártok szavazói vélekednek úgy, hogy ezek a kérdések a legfontosabb kihívások közé sorolhatók. Az eredmények azt mutatják, hogy ez sem igazolódott be: a kutatásunk idején parlamenti képvisellettal rendelkező pártok szavazói közül a jobboldali-konzervatív Fidesz–KDNP szavazói vélekedtek leginkább úgy, hogy az abortusz, az illegális bevándorlás, az azonos neműek házassága, illetve az identitásválság napjaink legfontosabb kihívásai közé tartozik. Az abortusz és az illegális bevándorlás esetében legkevésbé a balliberális pártok (DK, Momentum, MSZP–Párbeszéd) szavazói vélekedtek így, míg az azonos neműek házasságának és az identitásválságnak az említett balliberális pártokhoz hasonlóan alacsony prioritást tulajdonítanak a Jobbik szavazói is. A jövedelmi egyenlőtlenségeket ugyanakkor a Fidesz–KDNP és az MSZP–Párbeszéd szavazói sorolták legkisebb arányban a hazánkat

érintő legnagyobb kihívások közé, míg a Jobbik, a DK és a Momentum szavazói voltak felülreprezentálva azok között, akik az egyik legnagyobb kihívásként tekintenek erre. Ezek az eredmények arra utalhatnak, hogy – feltételezésünkkel ellentétben – a vizsgált kérdések többsége az anti-woke-isták számára jelent nagyobb prioritást.

A woke-ideológiával összefüggésbe hozható fogalmak társadalmi ismertsége

Elemzésünk folytatásaként a woke-ideológiával összefüggésbe hozható különböző fogalmak ismertségét és az azokban való tájékozottságot vet-tük górcső alá: woke, faji előítéletekre és megkülönböztetésre való odafigyelés, többségi kultúra, látens rasszizmus, kiközösítési kultúra, kultúrharc, identitáspolitika. Az eredmények tanúsága szerint a tanulmány témáját képező woke-fogalomról relatíve kevesen hallottak vagy olvastak. A megkérdezettek mindössze 17 százaléka volt tisztában a fogalom jelen-tésével, míg a kitöltők zöme (83 százalék) számára ismeretlen a kifejezés. Ez az eredmény alátámasztja a korábban megfogalmazott hipotézisün-ket, miszerint Magyarországon a woke egy kevésbé ismert fogalom. Ezzel

2. ábra: A woke-ideológiával összefüggésbe hozható fogalmak ismertsége és a róluk való tájékozottság. Melyik kifejezésről hallott és/vagy olvasott az alábbiak közül? (százalék, n = 20 013)

szemben a látens rasszizmust (41 százalék), a többségi és a kiközösítési kultúrát (46 és 48 százalék) már jóval nagyobb arányban ismerték a megkérdezettek. A kitöltők közel fele tisztában van a kultúrharccal (45 százalék) és az identitáspolitika (49 százalék) fogalmának jelentésével is. Végül soron mind közül a faji előítéletekre és megkülönböztetésre való odafigyelés a legismertebb kifejezés: a megkérdezettek kétharmada (66 százalék) volt tájékozott ezen a területen. Továbbá a válaszadók 17 százaléka vallotta azt, hogy a felsorolt fogalmak közül egyik sem ismerős számára. Jól látható tehát, hogy a woke-fogalom itthon, a köztudatban jelenleg kevésbé számít ismertnek. Ezzel szemben a faji előítélet és az azzal kapcsolatos megkülönböztetés sokkal inkább előtérben lévő téma a lakosság körében.

A továbbiakban az eddig ismertetett és vizsgált kifejezéseket vetettük össze szociodemográfiai változókkal. A vizsgált változók között szignifikáns összefüggés látható.

A felmérésünk alapján a legfiatalabb és a legidősebb korosztály az, amely kevésbé hallott a vizsgálatban szereplő fogalmakról. Ugyanakkor a 40 és 49 év közöttiek voltak a legtájékozottabbak. A 18–29 éves korosztály alig több mint tizede (12 százalék) hallott a woke-ról, ezzel ellentétben a negyvenesek 21 százaléka már olvasott a fogalomról. A cancel culture (kiközösítési kultúra) kapcsán szintén ez a tendencia figyelhető meg; a negyvenesek több mint a fele (55 százalék) ismerte az elnevezést, míg a legfiatalabbak kevésbé voltak tájékozottak (33,1 százalék). Mindezek alapján az a hipotézisünk, miszerint a fiatalok nagyobb arányban hallottak a woke, illetve a cancel culture kifejezésről, nem erősíthető meg. Az iskolázottság vonatkozásában az a tendencia figyelhető meg, hogy minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik valaki, annál inkább jellemző rá, hogy hallott vagy olvasott már a felmérésben szereplő fogalmakról. A nemek tekintetében a férfiak inkább hallottak vagy olvastak már az elnevezésekről, a nők kevésbé tájékozottak ezen a területen. A woke-fogalmat a férfiak 22 százaléka, míg a nők 13 százaléka ismeri. Általánosságban elmondható az is, hogy a városban, megyeszékhelyen és községben élők a fővároshoz képest kevésbé voltak tisztában az általunk felsorolt fogalmakkal. Továbbá felmérésünkben az derül ki, hogy leginkább az ellenzéki pártokat preferálók körében jellemző a nagyobb tájékozottság, már ami a vizsgált témákat illeti. Az LMP-re, a Momentumra, a Kétfarkú Kutya Pártra, végül pedig a Demokratikus Koalícióra szavazók voltak leginkább járatosak az egyes fogalmakban. A Fidesz–KDNP-re szavazók a többi párthoz képest kissé háttérbe szorulnak e téren. Erre példa, hogy a tanulmány témáját képező woke-fogalmat a Momentumra és az LMP-re szavazók viszonylagos többsége nagyobb arányban ismerte, mint a Fidesz–KDNP-t támogatók. Általánosságban azok a megkérdezett-

tek, akik inkább az ellenzéki összefogásra szavaznának, nagyobb arányban hallottak már a vizsgált témákról, mint a Fidesz–KDNP-szavazók.

Mindemellett vizsgálatunk további fontos részét képezi a politikai ideológiák vizsgálata, amelynek során az egymással ellentétes nézetek (baloldali és jobboldali, liberális és konzervatív) szerinti különbözőségeket vettük górcső alá. A felméréshez két darab egytől hétig terjedő skálát használtunk, ahol az egyes jelezte azt, hogy az adott megkérdezett baloldali és liberális, míg a hetes a jobboldali és konzervatív válaszlehetőségeket. A négyes skálás válaszlehetőséget jelölőket középen állóknak neveztük el, továbbá a válaszmegtagadókat nem vettük a mintába. A könnyebb és átláthatóbb statisztikai elemzés érdekében egy csoportba soroltuk azokat a válaszadókat, akik inkább vagy teljes mértékben elköteleződnek az egyik vagy másik politikai/ideológiai értékrend⁴⁵ mellett. A liberálisokhoz képest a konzervatívok nagyobb arányban (20 százalék) hallottak már a woke fogalmáról, ugyanakkor mindössze 0,6 százalékpontos eltérés tapasztalható a két oldal között. A többségi kultúra (51 százalék) kapcsán szintén a konzervatívok voltak fölényben. Azonban a faji előítéleteket (70 százalék), a látens rasszizmust (48 százalék), a kiközösítési kultúrát (54 százalék) és az identitáspolitikát (56 százalék) illetően a magukat liberálisnak valló válaszadók voltak tájékozottabbak. A jobb- és a baloldali beállítottságúak összevetése során a korábbiakban leírtakhoz képest eltéréseket tapasztaltunk. A felmérésünkben a jobboldaliak 20 százaléka olvasott vagy hallott már a woke-ról, míg ugyanez a baloldaliak 17 százaléka igaz. Az olyan területeken, mint például a faji előítéletekre és megkülönböztetésre való odafigyelés (68 százalék) és a többségi kultúra (50 százalék), szintén a jobboldaliak vannak relatív többségben. Ezzel ellentétben a látens rasszizmus (46 százalék), a kiközösítési kultúra (53 százalék), a kultúrharok (52 százalék) és az identitáspolitika (54 százalék) terén a baloldali szavazók a tájékozottabbak.

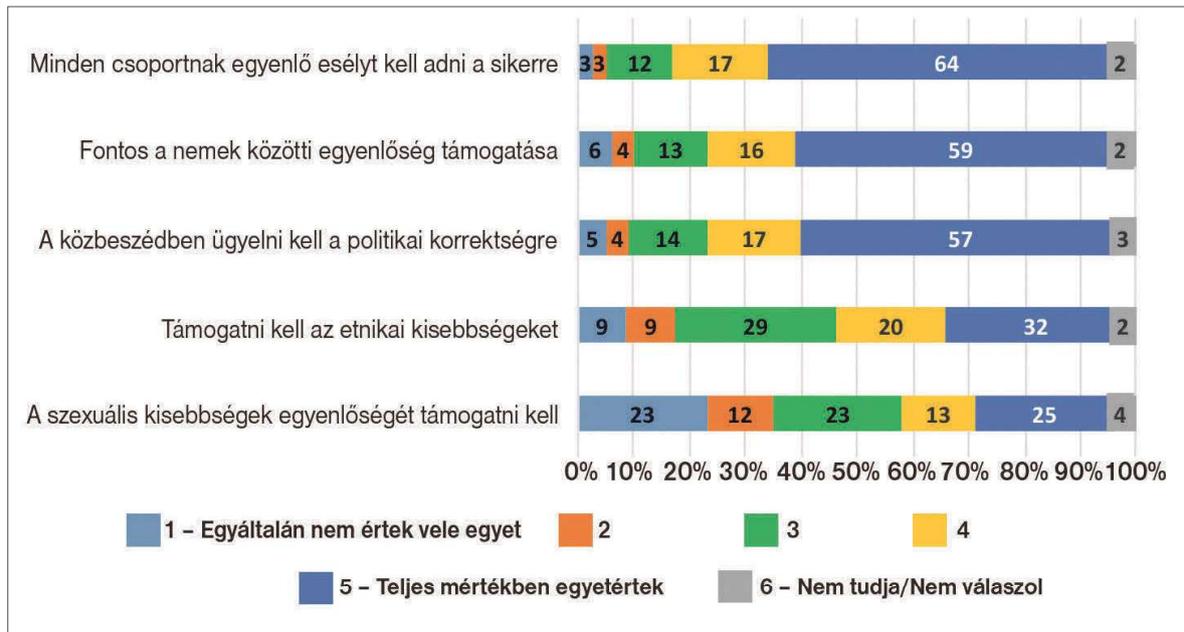
A woke-mozgalom általi célok fontossága a magyar társadalomban

A felmérésben szereplő, vonatkozó kérdésblokkban a különböző tételek a társadalmi hierarchia, az egyenlőség és a politikai korrektség kérdésköreit feszegették. Elemzésünkbe olyan változókat vontuk be, melyek a

⁴⁵ Lásd liberális-konzervatív és baloldali-jobboldali ellentétek.

módszertani részben már ismertetett szempontok mentén összefüggésbe hozhatók a woke-mozgalom céljaival.

3. ábra: A woke-mozgalom céljaival kapcsolatos attitűdökkel való egyetértés (százalék, n = 20 013)

Az eredmények alapján, amennyiben a felsorolt állításokkal való egyetértést nézzük (összevonva az inkább egyetért és a teljes mértékben egyetért válaszarányokat), azt láthatjuk, hogy a döntő többség szerint (81 százalék) minden csoportnak egyenlő esélyt kell adni a sikerre. Ezt követően a nemek közötti egyenlőségnek van a válaszadók körében a legnagyobb támogatottsága (75 százalék). Ugyancsak a válaszadók szinte háromnegyede (74 százalék) gondolja úgy, hogy a közbeszédben ügyelni kell a politikai korrektségre. Azonban a nemek közötti egyenlőségtől eltérően jóval kisebb arány, ugyanakkor még mindig a válaszadók fele (52 százalék) látja úgy, hogy az etnikai kisebbségeket is támogatni kell. A megkérdezettek bő egyharmada (38 százalék) az, aki szerint a szexuális kisebbségeknek is egyenlőséget kell biztosítani. Ezek alapján a válaszadók részéről egyfajta támogató attitűdöt feltételezhetünk, ugyanakkor egyedül a nemek közötti egyenlőség támogatása van számottevő arányban jelen a társadalomban. Ezzel szemben az etnikai vagy szexuális kisebbségekhez való támogató viszonyulás kevésbé érzékelhető hazánkban.

Ezekből a változókból egy főkomponenst hoztunk létre, mely azt méri, hogy a woke-célokban milyen intenzitású az egyetértés. Ahhoz, hogy megvizsgáljuk, alkalmazható-e a módszer az általunk mérni kívánt

változókra, lekértük a Kaiser–Meyer–Olkin (KMO-) és Bartlett-tesztet. Az utóbbi azt vizsgálja, hogy az eljárásba bevont változóink nem korrelálatlanok-e, mivel az egymástól páronként független változók mögött nem találnánk látens struktúrát. A teszt szignifikáns lett, ami azt jelzi, hogy a mért változószett megfelel a követelményeknek, vagyis a változóink páronként nem függetlenek. Továbbá a vizsgált változószettünkben a parciális korrelációk is elfogadhatóan kicsik (KMO = 0,719).

1. táblázat: KMO- és Bartlett-teszt

KMO-teszt	0,719
Bartlett-teszt	0,000

A 13 itemből álló változószett azon változóit vettük be az elemzésünkbe, melyek összefüggésbe hozhatók a woke-mozgalom céljaival. Az eljárás során azokat a változókat tekintjük a főkomponens alkotóelemeinek, amelyeknek kommunalitása legalább 0,25. A táblázatból látszik, hogy az általunk vizsgálni kívánt öt változó elfogadható mértékben vesz részt a főkomponens kialakításában, így sikerült létrehozunk egy aggregált változót, amely a woke céljaival való egyetértés intenzitását méri. Az új, aggregált változónk, a főkomponens az eredeti öt változó információtartalmából 42 százaléknyi információt őrzött meg. Az eredeti változók 1-től 5-ig terjedő skálán voltak mérve, s az 5 jelentette a teljes egyetértést, az 1 pedig azt, hogy az adott cél nem fontos, így a későbbi elemzések során a főkomponens „nagy” értékei jelentik a woke céljaival történő erőteljesebb azonosulást.

2. táblázat: A főkomponens változóinak kommunalitása

A közbeszédben ügyelni kell a politikai korrektségre.	0,327
A szexuális kisebbségek egyenlőségét támogatni kell.	0,352
Fontos a nemek közötti egyenlőség támogatása.	0,427
Támogatni kell az etnikai kisebbségeket.	0,473
Minden csoportnak egyenlő esélyt kell adni a sikerre.	0,511

A woke-isták jellemzése

A fentebb elemzett változókból létrehozott woke-indikátor és a regresszióanalízis segítségével megvizsgáltuk, hogy mely változók magyarázzák a woke-mozgalom céljaival való egyetértést (függő változó). Számos demográfiai és a woke-ideológiával kapcsolatos kérdést bevontunk az elem-

zésbe. Azokat a változókat jelöljük és fejtjük ki bővebben a továbbiakban, melyek értéke szignifikáns, és ezáltal hatással vannak a woke-célokkal történő azonosulás mértékére.

3. táblázat: Koefficiensek

	Standardizált koefficiens béta	Szignifikanciaszint
Konstans		0,018
Életkor	0,182	0,000
Nem	0,069	0,000
Végzettség	0,071	0,000
Szubjektív anyagi jólét	-0,032	0,000
Szubjektív társadalmi csoport	-0,021	0,007
Liberális (1) – konzervatív (7) tengely	-0,120	0,000
Baloldali (1) – jobboldali (7) tengely	-0,123	0,000

A regresszióanalízis eredményei szerint a woke-mozgalom céljaival való egyetértés (függő változó) intenzitására az életkor, a nem, az iskolai végzettség, a szubjektív anyagi jólét, a társadalmi csoport önbesorolás alapján, valamint a politikai ideológiai tengelyeken elfoglalt hely van hatással. Ugyanakkor szükséges megemlíteni, hogy az elemzésbe bevont változók magyarázó értékét kifejező R^2 mindössze 6,9 százalék, ami meglehetősen alacsony magyarázott hányadnak számít. Ugyanakkor a regresszió szignifikáns – igaz, csekély százalékban –, de így az elemzésbe bevont változók hatását az alapsokaságra érvényesnek kell tekintenünk.

A standard béta értékek alapján a woke-istákat így jellemezhetnénk a vizsgált demográfiai paraméterek mentén: leginkább nők, magasabb iskolai végzettségűek, idősebb életkori csoportba tartoznak, jobb anyagi helyzetben vannak, önbevallásuk szerint inkább alacsonyabb társadalmi státuszúak, valamint közelebb áll hozzájuk a politikai baloldal és a liberális ideológia.

Mindezek alapján az életkort és a woke-célok iránt érzett szimpátiát vizsgáló hipotézisünket cáfolnunk kell, mivel az eredményekből azt láthatjuk, hogy a fiatalokkal szemben inkább a középkorú és idősebb korosztály ért egyet a társadalmi csoportok egyenlőségét támogató törekvésekkel. A másik, politikai beállítódásra vonatkozó feltevésünk azonban helyesnek bizonyult. A vonatkozó eredmények azt erősítik, hogy a politikai baloldalon elhelyezkedőkhöz, valamint a liberális értékeket vallókhöz közelebb állnak a woke-mozgalom céljai.

Regresszióanalízissel továbbá azt is megvizsgáltuk, hogy a woke-hoz kapcsolt egyes fogalmak ismerete hogyan befolyásolja a woke-célokkal való azonosulás mértékét (független változó). Függő változóink az alábbi, woke-hoz kapcsolt fogalmak voltak: woke, faji előítéletekre és megkülönböztetésre való odafigyelés, látens rasszizmus, kiközösítési kultúra, kultúrharc és identitáspolitikai. Érdekesség, hogy maga a woke kifejezéssel kapcsolatos tájékozottság nem lett szignifikáns (regresszió szig. = 0,757), így nem állapíthatjuk meg, hogy ha valaki hallott vagy olvasott a woke-ról, az közelebb állna magához a mozgalomhoz. Emellett a többi vizsgált fogalomban való jártasság ugyan szignifikáns lett, de csupán elenyésző, 1 százalékos magyarázó erővel bír a woke-célokkal történő azonosulás terén. Így tulajdonképpen a woke-célokhöz társított szimpátiát nem magyarázza érdemben az ideológiához köthető, általunk vizsgált fogalmak ismerete.

Emellett ugyanazzal a módszerrel megvizsgáltuk azt is, hogy az általunk felsorolt társadalmi kihívások megítélésére milyen mértékű hatást gyakorol a woke-mozgalom céljai iránti szimpátia. A függő változóink az alábbiak voltak: abortusz, munkanélküliség, illegális bevándorlás, oktatás, azonos neműek házassága, környezetvédelem, társadalombiztosítás, egészségügy, államadósság, lakhatás, jövedelmi egyenlőtlenségek, adók, identitásválság. A környezetvédelem kivételével az általunk felsorolt valamennyi tényező megítélésére hatással van a woke-szimpátia, igaz, ezen tényezőkre is rendkívül csekély mértékben ($R^2 < 1$ százalék). Mindösszesen az oktatás helyzetének negatív megítélése mentén regisztráltunk 1,5 százalékos, ugyancsak alacsony magyarázó erőt. Vagyis sem a társadalmi kihívások megítélésének tekintetében, sem a woke-mozgalommal kapcsolatos fogalmakról való tájékozottságban nincs meghatározó szerepe a különböző társadalmi csoportok egyenlőségi törekvései – elvi síkon történő – támogatottságának.

Összefoglalás

Elemzésünk eredményei azt mutatják, hogy a woke-ideológiához tartozó fogalmak Magyarországon kevésbé számítanak ismertnek. A leíró statisztika alapján kijelenthető, hogy az egyes vizsgált fogalmak közül a woke volt a legkevésbé jelen a köztudatban. A megkérdezettek 83 százaléka nem ismerte a fogalmat, ami lényegesen nagyobb arány, mint Nagy-Britanniában (a brit felmérés szerint a britek 59 százaléka nem volt tisztában a fogalom jelentésével). A középkorúak, a férfiak, a magasabb iskolai

végzettségűek, a fővárosban élők, az ellenzéki pártokat preferálók és a jobboldaliak tájékozottabbak a fogalommal kapcsolatban.

A woke-mozgalom általi célokkal kapcsolatos attitűdök vizsgálata alapján kettősség figyelhető meg. Míg jelentős támogatást élveznek azon elvek, melyek szerint minden csoportnak egyenlő esélyt kell adni, hogy fontos a nemek közötti egyenlőség támogatása, valamint a közbeszédben ügyelni kell a politikai korrektségre, addig az etnikai kisebbségek támogatásával a lakosság alig több mint fele, a szexuális kisebbségek egyenlőségének támogatásával pedig a válaszadók csak bő egyharmada ért egyet.

Kutatásunk fókuszában az állt, hogy megvizsgáljuk, hogyan lehetne jellemezni a hazai woke-istákat az egyes demográfiai és értékrendi paraméterek mentén. Ennek érdekében létrehoztunk egy woke-indikátort, aminek segítségével regresszióanalízissel meg tudtuk vizsgálni az egyes társadalmi csoportok woke-ideológiával kapcsolatos attitűdjeit. Ez alapján megállapítható, hogy Magyarországon a woke-istákat így jellemezhetnénk: jellemzően nők, magasabb iskolai végzettségűek, idősebb életkori csoportba tartoznak, jobb anyagi helyzetben vannak, önbevallásuk szerint inkább alacsonyabb társadalmi státuszúak, valamint közelebb áll hozzájuk a politikai baloldal és a liberális ideológia.

Mindezek tudatában azt mondhatjuk, hogy a hipotéziseink igazolódtak a woke-fogalom alacsonyabb ismertségének vonatkozásában, illetve politikai és ideológiai szempontból is, amely szerint a baloldaliak és a liberálisok állnak közel ehhez az ideológiához. Ugyanakkor életkor tekintetében várakozásunkkal ellentétes eredményt kaptunk: az eredmények nem a fiatalabb, hanem az idősebb korcsoport felülreprezentáltságát mutatják a woke-isták között. Elemzésünk egyik legérdekesebb pontjának az a felismerés számít, hogy a magyar társadalomban a woke-izmus nem kifejezetten tudatos, hanem sokkal inkább egy intuitív állapot, minek után – bár a lakosság mindössze 17 százaléka hallott a fogalomról – a woke-mozgalomhoz társított célkitűzések ennél jelentősen nagyobb támogatottságot élveznek.

Irodalom

[sz. n.] 2018: Timeline: The Black Lives Matter movement. *ABC News*. <https://www.abc.net.au/news/2016-07-14/black-lives-matter-timeline/7585856?nw=0&r=HtmlFragment> Letöltve: 2022. október 14.

[sz. n.] 2021a: George Floyd halála felnyitotta az afroamerikaiak szemét. *Index*. <https://index.hu/kulfold/2021/05/25/egy-evvel-george-floyd-halalutan-a-rendorsegi-reform-meg-varat-magara/> Letöltve: 2022. október 14.

[sz. n.] 2021b: Orbán: Mi be vagyunk oltva a „woke-vírus” ellen. *Hirado.hu*. <https://hirado.hu/belfold/cikk/2021/09/23/orban-mi-be-vagyunk-oltva-a-woke-virus-ellen#> Letöltve: 2022. október 14.

[sz. n.] 2022a: A Cambridge Dictionary hivatalos oldalán megjelent információk alapján. Cambridge University Press. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cancel-culture> Letöltve: 2022. október 14.

[sz. n.] 2022b: A Cambridge Dictionary hivatalos oldalán megjelent információk alapján. Cambridge University Press. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/culture-war> Letöltve: 2022. október 14.

[sz. n.] 2022c: How US ‘wokeness’ became a right-wing cudgel around the world. *France24*. <https://www.france24.com/en/live-news/20220301-how-us-wokeness-became-a-right-wing-cudgel-around-the-world> Letöltve: 2022. október 14.

Békés, Márton 2022: Kultúrharc Magyarország ellen. *XXI. Század Intézet*. <https://www.xxiszazadintezet.hu/kulturharc-magyarorszag-ellen/> Letöltve: 2022. október 14.

Botond, Bálint 2022: A kultúravesztés következménye. *Magyar Nemzet*. <https://magyarnemzet.hu/velemeney/2022/01/a-kulturavesztes-kovetkezménye> Letöltve: 2022. október 14.

Cammaerts, Bart 2022: The abnormalisation of social justice: The ‘anti-woke culture war’ discourse in the UK. *Discourse & Society*, <https://doi.org/10.1177/09579265221095407> Letöltve: 2022. október 14.

Caulcutt, Clea 2022: France’s culture wars reignited after Macron appoints ‘woke’ minister. *Politico*. <https://www.politico.eu/article/france-culture-war-emmanuel-macron-government-woke-minister-pap-ndiaye-education-reform/> Letöltve: 2022. október 14.

Ching Velasco, Joseph 2020: You are cancelled: Virtual collective consciousness and the emergence of cancel culture as ideological purging. *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*, 12(5), 48–68. <http://rupkatha.com/V12/n5/rioc1s21n2.pdf>

Cox Edmondson, Vickie – Edmondson, Brandy S. – Perry, Tonya B. 2019: Stay woke: The Black Lives Matter movement as a practical tool to develop critical voice. *Communication Teacher*, 33(4), 298–303. <https://doi.org/10.1080/17404622.2019.1575433>

De Pinto, Jennifer 2021: CBS News poll: Widespread agreement with Chauvin verdict. *CBS News*. <https://www.cbsnews.com/news/chauvin-verdict-opinion-poll/> Letöltve: 2022. október 14.

Füredi, Frank 2021: Magyarország a woke gyarmatosítók célkeresztjében. *XXI. Század Intézet*. <https://www.xxiszaszadintezet.hu/frank-furedi-magyarorszag-a-woke-gyarmatositok-celkeresztjeben/> Letöltve: 2022. október 14.

Hill, Evan – Tiefenthäler, Ainara – Triebert, Christiaan – Jordan, Drew – Willis, Haley – Stein, Robin 2020: How George Floyd Was Killed in Police Custody. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2020/05/31/us/george-floyd-investigation.html> Letöltve: 2022. október 14.

Ho, Arnold K. – Sidanius, Jim – Kteily, Nour – Sheehy-Skeffington, Jennifer – Pratto, Felicia – Henkel, Kristin E. – Foels, Rob – Stewart, Andrew L. 2015: The nature of social dominance orientation: Theorizing and measuring preferences for intergroup inequality using the new SDO7 scale. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109(6), 1003–1028. https://eprints.lse.ac.uk/88104/1/Ho_et_al_in_press_JPSP_The_Nature_of_Social_Dominance_Orientation.pdf

Kiss, Károly 2021: Woke: a kapitalizmus végállomása. *Magyar Nemzet*. <https://magyarnemzet.hu/velemeney/2021/12/woke-a-kapitalizmus-vegallomasa> Letöltve: 2022. október 14.

Lander, Vini 2021: Structural racism: what it is and how it works. *The Conversation*. <https://theconversation.com/structural-racism-what-it-is-and-how-it-works-158822> Letöltve: 2022. október 14.

Leung, Rebecca – Williams, Robert 2019: #MeToo and Intersectionality: An Examination of the #MeToo Movement Through the R. Kelly Scandal. *Journal of Communication Inquiry*, 43(4), 349–371. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0196859919874138?journalCode=jcia><https://doi.org/10.1177/0196859919874138>

Luk, Johnny 2021: Why ‘woke’ became toxic. *Aljazeera*. <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/6/24/what-is-woke-culture-and-why-has-it-become-so-toxic> Letöltve: 2022. október 14.

Mason, Rowena – Elgot, Jessica – Allegretti, Aubrey 2021: Conservatives take aim at cancel culture and ‘woke aggression’. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/politics/2021/oct/03/conservatives-take-aim-at-cancel-culture-and-woke-aggression> Letöltve: 2022. október 14.

Ni, Preston 2021: What Are Overt and Covert Types of Racism? *Psychology Today*. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/communication-success/202111/what-are-overt-and-covert-types-racism> Letöltve: 2022. október 14.

Rhodes, Carl 2022: *Woke Capitalism: How Corporate Morality Is Sabotaging Democracy*. 1st ed. Bristol University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv21zp20t>.

Romano, Aja 2020: A history of “wokeness”. *Vox*. <https://www.vox.com/culture/21437879/stay-woke-wokeness-history-origin-evolution-controversy> Letöltve: 2022. október 14.

Sajtos, László – Mitev, Ariel 2007: *SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Budapest, Alinea Kiadó.

Schiffer, András 2022: Je suis Idrissa Gueye! *Azonnali*. https://azonnali.hu/cikk/20220522_cim Letöltve: 2022. október 19.

Shennan, Rhona 2022: What does woke mean? Definition of woke culture in 2022 - and what critics mean by ‘woke police’. *NationalWorld*. <https://www.nationalworld.com/whats-on/arts-and-entertainment/what-does-woke-mean-definition-woke-culture-2022-3215758> Letöltve: 2022. október 14.

Smith, Allan – Kapur, Sahil 2021: Republicans are crusading against ‘woke’. *NBC News*. <https://www.nbcnews.com/politics/congress/republicans-are-crusading-against-woke-n1264811> Letöltve: 2022. október 14.

Smith, Matthew 2021: What does ‘woke’ mean to Britons? *YouGov*. <https://yougov.co.uk/topics/politics/articles-reports/2021/05/18/what-does-woke-mean-britons> Letöltve: 2022. október 14.

Székelyi, Mária – Barna, Ildikó 2008: *Túlélőkészlet az SPSS-hez – Többváltozós elemzési technikákról társadalomkutatók számára*. Budapest, Typotex.

Szerencsés D., Márton 2022: Az NGO-világgal kötött legkisebb deal is halálos ítéletet jelent bármelyik politikai erő számára – interjú Schiffer Andrással és Békés Bencével. *Hirado.hu*. <https://hirado.hu/cikk/2022/08/02/az-ngo-vilaggal-kotott-legkisebb-deal-is-halalos-iteletet-jelent-barmelyik-politikai-ero-szamara-interju-schiffer-andrassal-es-bekes-bencevel#> Letöltve: 2022. október 19.

Szijártó, Imre 2022: Elvtársak, ezt benéztük: a baloldal esete az autoriter járványkezeléssel. *Mérce*. <https://merce.hu/2022/01/22/elvtar>

sak-ezt-beneztuk-a-baloldal-esete-az-autoriter-jarvanykezelessel/ Letöltve: 2022. október 19.

Tikkanen, Amy – Duignan, Brian – Rodriguez, Emily 2022: Black Lives Matter. International activist movement. *Encyclopædia Britannica, Inc.* <https://www.britannica.com/topic/Black-Lives-Matter> Letöltve: 2022. október 14.

Tóth, Loretta 2021: Franciaország nem kér a woke kultúrából. *Magyar Nemzet.* <https://magyarnemzet.hu/kulfold/2021/10/franciaorszag-nem-ker-a-woke-kulturabol> Letöltve: 2022. október 14.

Zavattaro, Staci M. 2022: How “woke” became weaponized in the culture wars. *USAPP – American Politics and Policy.* <https://bit.ly/3IKFA7I> Letöltve: 2022. október 14.

Zavattaro, Staci M. – Bearfield, Dominic 2022: Weaponization of Wokeness: The Theater of Management and Implications for Public Administration. *Public Administration Review*, 82(3), 585–593. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/puar.13484>